

I

LA SFÎRȘITUL
VEACULUI NOSTRU

*Făcutu-mi-s-au lacrimile mele
pîine ziua și noaptea...
Pentru ce umblu mîhnit...
Pentru ce ești mîhnit, suflete al meu...?*

(Psalmul 41).

Călători ai vieții acesteia, „*mergem întristați, cu chip întunecat*” prin pustiul sterp al veacului nostru. Rătăcim într-o lume a întunericii și a decăderii. Bîntuim prin valea plîngerii de fiecare zi, „*prin umbra mortii*”, „*în pămînt pustiu și deșert și sterp...*” (Psalmul 22, 41).

Dar „*cel ce umblă în întuneric nu știe pe unde merge*” (Ioan 12, 35). Este un om care a renunțat la firea sa cea duhovnicească, fiind „*cel întunecat la cuget*” (Efeseni 4, 18).

Noi, oamenii lipsiți de orientare duhovnicească, trăitori în întunericul neștiinței, să ne deschidem sufletele spre a primi cuvîntul călăuzitor și milostiv al Părintelui Porfirie: „*lubiți-L pe Hristos... Hristos este totul, este izvorul vieții. Toate cele frumoase sălășluiesc în Hristos. Iar departe de Hristos, tristețea, melancolia, mînia, supărarea, amintirea rănilor ce le-am primit în viață, a greutăților și a ceasurilor de agonie*”.

Să încercăm așadar cu gîndul să trecem într-o lume cu adevărat duhovnicească, departe de moleșeala noastră zilnică, departe de viața prozaică și de „*ceasurile fără vis*”. Să pășim în altă lume în care, printre amintiri sfînte și trăiri intense, să încercăm a ne apropia de cuviosul chip al Bătrînului Porfirie, pentru a-i înțelege cuvîntul de învățătură.

Trăim într-o epocă ce este caracterizată de intense tendințe psihopatologice și psihopatogene, ce-l conduc pe omul modern la negarea de sine. Epoca noastră este acea perioadă din istoria civilizației umane caracterizată de mari antiteze și contradicții. Este epoca în care omul a trăit cele mai tragice momente ale existenței sale. Marile schimbări sociale și culturale din această perioadă creează omului modern insolvabile probleme de adaptare la noile condiții de viață ce-i apar în cale. Educatorul epocii noastre a devenit o prezență alienantă și patologică. Societatea zilelor noastre este, prin excelență, antipedagogică. Prin mecanisme și metode speciale „de marketing” creează și promovează o viziune specifică asupra lumii și o reprezentare nesănătoasă a omului, care deformează adevărul despre viață, despre om, despre lume și despre Dumnezeu. Astfel, mai ales tinerii văd adevărul „*ca prin oglindă, în ghicitură*” (I Corinteni 13, 12), creînd o cosmologie și o antropologie aparte, denaturată. Prin urmare, răspunsurile pe care le dă marilor sale probleme existențiale, sînt imperfecte și greșite, ducîndu-l în direcții obscure și nesigure.

Societatea epocii noastre a divinizat mașina, robindu-se acesteia. După cum observa Bătrînul Paisie Aghioritul, „s-au înmulțit mașinile, s-a înmulțit și risipirea; omul l-au transformat în mașină, iar acum mașinile și fierul poruncesc omului; din această pricină pînă și inimile oamenilor au devenit de fier”¹.

Societatea noastră a divinizat chiar și știința și gîndirea rațională. A devenit o societate a consumului, a concurenței și totodată o societate a uniformizării, a înstrăinării și a neliniștii². Această societate, cu profilul

său „duhovnicesc” bolnav, îl educă negativ pe omul modern, îndrumându-l spre „*calea cea lată care duce la pieire*” (Matei 7, 13). Prin mesajele și îndemnul sale, se adresează mai ales nevoilor instinctive ale tinerilor. Incită regiuni ale psihismului lipsite de rațiune, promovează modele de viață alienante, propune idei. Totodată le creează nevoi secundare imaginare, le cultivă și le întreține tendințele narcisiste, transformându-i în „animale consumatoare”, îndreptate doar spre exterior și lipsite de orice rezistență morală interioară³.

Astfel omul se află pierdut în zarva vieții acestei epoci, cu conștiința împovărată de zădărnicierea drumului său fundamental, de evoluție duhovnicească. În încercarea sa de a-și acoperi golurile existențiale, alunecă lesne pe diferite căi ce-l conduc în prăpastia a nenumărate erezii, spre false religii contemporane, mai ales de sorginte asiatică, spre mișcări anticreștine și curente internaționale, spre grupuri parapsihologice de esoterism, care promit „soluția unică”, însă acolo omul întâlnește doar confuzie și deznădejde⁴.

În această epocă tragică, marcată de tendința înstrăinării, în această epocă a criminalității crescânde, a neliniștii, a însingurării, a introvertirii, în această perioadă de confuzie a ideilor, de zădărniciere a așteptărilor omenești și de înjosire a valorii umane, există o singură orientare corectă: întoarcerea spre Hristos, Care este totul, Care este Lumina și Viața lumii.

Așadar, în această epocă a noastră, pentru a izbândi mîntuitoarea întoarcere spre Lumina vieții, Dumnezeu Cel iubitor de oameni a intervenit și a acționat echi-

librînd, tîmăduind, educînd și chemînd, prin intermediul prezenței sfinților contemporani nouă.

Prezența sfinților în lumea de astăzi exprimă iconomia dumnezeiască, dăruindu-ne nouă, păcătoșilor, nădejdea mîntuirii, a învierii și a tîmăduirii duhovnicești. Sfinții – cei din vechime, dar și sfinții zilelor noastre – sînt părinți duhovnicești „îndumnezeiți”; sînt și ei „*lumina lumii*”, ce luminează și sfințește lumea (Matei 5, 14-16). Ei sînt pedagogii, sfătuitoarii oamenilor pe care îi îndreaptă spre adevăr. Conform învățaturii Sfîntului Simeon Noul Teolog, sfîntul este părintele duhovnicesc al credincioșilor, este prezența vie a lui Hristos, este omul desăvîrșit, cel renăscut întru Hristos; este, în fine, vatra luminii celei dumnezeiești și prototipul vieții duhovnicești. Sfîntul reprezintă prezența lui Hristos în lumea păcatului: „*iar unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit harul*” (Romani 5, 20).

Dacă n-ar mai fi sfinți în lumea noastră, lume a morții și a deznădejdiei, atunci ar dispărea și „*fericita nădejde*” (Tit 2, 13) din viața noastră. Sfinții sînt sarea ce fac viața să dăinuie (Matei 5, 13).

Elementul fundamental ce lipsește din viața omului modern și pe care acesta îl tot caută, este sfințenia. În zilele noastre, pentru a putea supraviețui biologic și social, dar mai ales duhovnicește, omul are nevoie de sfințenie. Iar sfinții de astăzi sînt aceia care întrupează sfințenia pe care o răsfrîng și asupra celorlalți. Trebuie să înțelegem că sfinții trăiesc și în zilele noastre, că sînt alături de noi, că pășesc și lucrează lîngă noi. Prezența lor discretă ne transmite un mesaj mîngîietor supralumesc. Trebuie să înțelegem că sfințenia nu este o stare

îndepărtată și de neatins. Sfințenia, după cum ne învață Sfântul Ioan, cel care a scris „*Scara*”, descriind duhul monahismului sinaitic, este un urcuș pe scara vieții duhovnicești. Acest urcuș pe treptele virtuții și ale unei vieți sfinte, omul îl poate săvârși doar după o luptă duhovnicească de-o viață, prin asceză, prin practică continuă, prin rugăciune, smerenie și discernământ.

Bătrînul Porfirie, asemeni multor alți Bătrîni cunoscuți din zilele noastre și multor chipuri cuvioase neștiute care nu se arată lumii, ne încredințează prin viețuirea lui că sfințenia mai există încă în epoca noastră. Noi însă trebuie să transcendem limitele priceperii omezești, pentru a putea astfel să înțelegem măreția coexistenței sfințeniei cu păcătoșenia în aceeași lume și în aceeași societate. Este foarte anevoie, de nu chiar cu neputință, să pricepem noi, oamenii stăpîniți de rațiune ai epocii noastre, oamenii a căror conștiință este sufocată de sentimentul realității prozaice, că sfințenia se află lîngă noi, că este o experiență a imediatului, că nu este o stare duhovnicească din trecut, îndepărtată de cele pămîntești. Este aproape cu neputință ca rațiunea noastră limitată să ne îngăduie a crede că sîntem „*împreună-cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu*” (Efes. 2, 19).

În zilele noastre se remarcă faptul că interesul tinerilor mai ales se îndreaptă spre personalitățile luminoase ale sfinților Bătrîni. De asemenea se constată faptul că în fiecare zi apar tot mai multe cărți noi ce au drept subiect viața și învățăturile acestor chipuri cuvioase. Să ne rugăm ca această tendință să vădească o căutare conștientă din partea oamenilor, a acelor tipare sfinte de viață, și totodată să exprime o renaștere duhovnicească⁵.

Prezența în această lume a sfinților contemporani nu constituie doar o promovare vie a tiparelor unei vieți sfinte, ci ne este totodată un sprijin puternic și mângâiere. Este lumina, mângâierea și chemarea vieții, pentru anumite categorii de oameni: pentru singuratici, pentru neputincioșii vieții, pentru suferinzii de boli incurabile, pentru paralitici și pentru cei ce zac, pentru părinți și, mai ales, pentru maicile ce duc, fără a se plînge, crucea invalidității sau a unor boli cronice ale copiilor lor, pentru tineri și pentru familiile lor care pier încet-încet, prinși în capcana drogurilor. Pentru toți acești oameni necăjiți și pentru mulți alții, care în nesfârșita singurătate a ceasurilor din noapte, trăiesc mai intens stăpînirea decăderii, a durerii și a morții, în ființa lor biologică și sufletească, pentru toți aceștia, așa cum vom vedea mai departe, Sfinții Părinți au fost și vor fi mereu „nădejdea vie” (I Petru 1, 3), singura capabilă să-i izbăvească din deznădejde și să îi renască duhovnicește⁶.

Cu toate acestea, criteriile axiologice pervertite ale societății noastre, în loc să promoveze modele desăvîrșite și o temelie a vieții, așa cum am spus, se preocupă de o altă categorie de oameni. De obicei evidențiază și promovează virtuțile inexistente ale celor tari, ce țin de puterea lumească, ale „înțelepților” în lume, ale magnaților, ale starurilor de pe firmamentul artistic, ale sportivilor, în general, ale oamenilor puternici și strălucitori. Sfinții însă, sînt cu totul și cu totul diferiți! Din această pricină mulți îi ignoră, adesea îi batjocoresc sau îi urăsc, „pentru că nu sînt din lume” (Ioan 17, 14). Sfinții sînt smeriți, nevăzuți în lume, sînt umiliții și neînsemnații lumii. Totodată sfinții reprezintă transcendentul, catafaza

și măreția lumii. „*Ci Dumnezeu Și-a ales pe cele bune ale lumii, ca să rușineze pe cei înțelepți. Dumnezeu Și-a ales pe cele slabe ale lumii, ca să rușineze pe cele tari. Dumnezeu Și-a ales pe cele de neam jos ale lumii, pe cele nebăgate în seamă, ca să strice pe cele ce sînt*” (I Corinteni 1, 27-28).

Așa cum ne învață Clement Alexandrinul, adevărații înțelepți sînt cei smeriți, cei socotiți de lume «*prunci*», pe cînd înțelepții acestei lumi sînt stăpîniți de semeție și de mîndrie: „*cei ce se socotesc pe sine a fi înțelepți se umplu de trufie... de aceea cele ascunse înțelepților și știutorilor acestui veac, s-au descoperit pruncilor*”⁷.

Părintele Porfirie era cu adevărat un om simplu. Era slab trupește și bolnăvicios. Era un om umil în privința originii sale, fiind totodată „*un prunc*” și un om „*smerit*” în lume. Era un om ce se ferea să iasă în față. Așa cum însuși povestește, mic fiind – adolescent, poate – a călătorit cu corabia spre Sfîntul Munte. Cea mai mare parte a călătoriei și-a petrecut-o pe punte, privind nesfîrșita mare albastră și pescărușii ce se scufundau în valuri pentru ca, mai apoi, să se piardă în depărtare. În jurul lui, pe punte, călătorii mîncau așezați în grupuri și stăteau de vorbă. Era ceasul prînzului. La un moment dat, o doamnă de lîngă el s-a oprit din mîncat, l-a privit cu milă pe bietul țărănuș îmbrăcat în haine șifonate ce stătea pe copastia corabiei, și apoi a spus: „*Iată un cerșetor. Sărmanul de el... Să-i dăm ceva de mîncare*”. Mîncau peștișori prăjiți. De atunci Părintele Porfirie își aducea aminte mereu cu mare emoție acea clipă însemnată din viața sa, spunînd: „*M-au luat drept cerșetor. Mi-au spus cerșetor! Într-adevăr, sînt un cerșetor, un cerșetor*”

de-al lui Hristos!". Însă tocmai acestui om umil și neînsemnat Dumnezeu i-a descoperit unicele și cele mai înalte adevăruri ale vieții, „*căci așa a fost bunăvoința înaintea Sa*” (Matei 11, 26). Dumnezeu i-a dat Părintelui Porfirie harul înălțării spre alte lumi duhovnicești, dincolo de stricăciunea și de zădărnicia celor lumești, acolo unde, așa cum el însuși spunea într-o convorbire înregistrată, trăia stări ca acelea de pe Tabor, văzînd „*cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit, și la inima omului nu s-au suit, pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El*” (I Corinteni 2, 9).

Părintele Porfirie (1906-1991) este una dintre cele mai marcante personalități duhovnicești ale secolului nostru. Arareori prezențe ca a sa apar în spațiul teologiei, al Bisericii și al societății, în general. Așa cum vom vedea mai departe, personalitatea sa este împodobită de nenumărate harisme. Asemenea cazuri de oameni harismatici sînt rare în multiseculara istorie a Sfinților Bisericii. Cuviosul Bătrîn Porfirie era o personalitate sfîntă ce a trăit mereu în spațiul minunii, unde se află și acum.

Așa cum remarcă Bătrînul Paisie Aghioritul (1924-1994), o altă figură sfîntă a zilelor noastre, în însemnata sa carte «*Părinți Aghioriți și întâmplări aghiorite*», „Părinții din vremea aceea aveau multă credință și simplitate. Cei mai mulți erau puțin știutori de carte dar, datorită faptului că aveau smerenie și duh neînfricat, erau mereu luminați de Dumnezeu. În vremea noastră însă, deși cunoașterea s-a dezvoltat, din păcate rațiunea a clătinat din temelii credința oamenilor, umplînd sufletele de întrebări și de îndoieli. Prin urmare, sîntem lipsiți de

minuni, fiindcă minunea trebuie trăită și nu explicată pe cale rațională”⁸.

Așadar, spațiul în care a viețuit și s-a exprimat Bătrînul Porfirie, este acela al minunii, al ascezei și al rugăciunii minții. Este un spațiu duhovnicesc transcendent, aproape inaccesibil cugetului și rațiunii. Acest spațiu ține de categoria „*supra-raționalului*” și, pentru mulți dintre noi, care sîntem stăpîniți de duhul contemporan al raționalismului, al științei și al tehnocrației, ține de categoria „*absurdului*”, a nebuniei sau, cel puțin, „*a prun-ciei*” (I Corinteni 1, 18 și 21). Mă tem, așadar, că nu sîntem în stare să înțelegem această sfîntă personalitate, doar cu ajutorul mijloacelor de exprimare și al gândirii raționaliste. Cu toate acestea, vom cuteza să prezentăm și pe alocuri să comentăm și să analizăm „*pedagogia*” Bătrînului Porfirie, chiar cu riscul de a împuțina cumva seva duhovnicească a învățaturii și a povețelor sale. Cuviosul Bătrîn a formulat o însemnată teorie pedagogică ce se referă mai ales la chestiuni vizînd povățuirea tinerilor, păstorirea părinților și pedagogia familiei. Cred că această teorie constituie esența experienței sale de preot ce a spovedit, a sfătuit și a îndrumat atîția oameni. În primul rînd această teorie se bazează pe capacitatea sa de înțelegere a sufletelor, capacitate luminată de Dumnezeu.

Pentru a înțelege însă mai deplin teoriile psihopedagogice și duhovnicești ale sfîntului Bătrîn, ne vom referi pe scurt la cîteva momente importante din viața sa și vom prezenta cîteva caracteristici ale personalității sale, din care putem cunoaște profunzimea culturii sale duhovnicești⁹.

II

ÎN LUME EVANGHELOS BAIRAKTARIS *«cerșetorul» lui Hristos*

*...înainte de a fi zămislit în pîntece,
te-am cunoscut, și înainte de a ieși
din pîntece, te-am sfințit.*

(Ieremia 1, 5).

*...cei ce au păzit cu sfințenie cele
sfinte se vor sfinți.*

(Întelepciunea lui Solomon 6, 10).